Saydullayeva. A. R.
Pedagogika kafedrasi kata o‘qituvchisi p.f.b.f.d.(PhD)
Nabiyeva. M. E.

TALABALARDA ZARARLI ODATLARGA QARSHI PEDAGOGIK IMUNITETNI SHAKLLANTIRISHDA ETNOPEDAGOGIK RESURSLARNING ROLI

Anotatsiya Mazkur tezis talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni shakllantirishda etnopedagogik resurslarning pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatini o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqotda afsonalar, rivoyatlar, maqollar, ertaklar, xalq qo‘shiqlari va o‘yinlarning talabalarda axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, ijodiy fikrlash, jamoaviy ishlash va murakkab vaziyatlarda oqilona qaror qabul qilish ko‘nikmalarini mustahkamlashdagi roli tahlil qilindi. Shuningdek, darslarda va madaniy tadbirlarda etnopedagogik resurslardan foydalanish orqali pedagogik texnika va pedagogik qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini oshirish metodlari ko‘rib chiqildi. Tadqiqot natijalari bu resurslarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Аннотация Данная работа посвящена изучению педагогического и воспитательного значения этнопедагогических ресурсов в формировании педагогического иммунитета студентов против вредных привычек. Исследуются роль легенд, преданий, пословиц, сказок, народных песен и игр в развитии моральных ценностей, творческого мышления, навыков командной работы и способности принимать рациональные решения в сложных ситуациях. Рассматриваются методы повышения педагогического мастерства и навыков принятия решений через использование этнопедагогических ресурсов на занятиях и культурных мероприятиях. Результаты подтверждают эффективность этих ресурсов.

Annotation This thesis is devoted to studying the pedagogical and educational significance of ethnopedagogical resources in shaping students’ pedagogical immunity against harmful habits. The study analyzes the role of legends, tales, proverbs, fairy tales, folk songs, and games in developing students’ moral values, creative thinking, teamwork skills, and the ability to make rational decisions in complex situations. Methods for enhancing pedagogical techniques and decision-making skills through the use of ethnopedagogical resources in lessons and cultural events are also considered. The results confirm the effectiveness of these resources.

Kalit so‘zlar: etnopedagogik resurslar, pedagogik imunitet, zararli odatlarga qarshi ta’lim, talabalarda ijtimoiy faollik, axloqiy qadriyatlar

Ключевые слова: этнопедагогические ресурсы, педагогический иммунитет, образование против вредных привычек, социальная активность студентов, моральные ценности

Keywords: ethnopedagogical resources, pedagogical immunity, education against harmful habits, students’ social activity, moral values

Zamonaviy ta’lim jarayonida talabalarda ijtimoiy va pedagogik salohiyatni rivojlantirish, ularni zararli odatlardan himoya qilish dolzarb vazifa hisoblanadi. Zararli odatlarga qarshi

pedagogik imunitet bu talabalarda sog‘lom turmush tarzini qadrlash, axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni mustahkamlash, shaxsiy mas’uliyat va oqilona qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradigan kompleks pedagogik tizim bo‘lib, u nafaqat pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, balki yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Bunday imunitet talabalarda nafaqat zararli odatlarga qarshi mustahkam munosabatni rivojlantiradi, balki ularni ijtimoiy jihatdan faol, madaniy va axloqiy qadriyatlarni qadrlaydigan, o‘zini va atrofdagilarni hurmat qiladigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Etnopedagogik resurslar xalq og‘zaki ijodi, afsonalar, rivoyatlar, maqollar, ertaklar, xalq qo‘shiqlari va o‘yinlar pedagogik jarayonni boyituvchi, tarbiyaviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantiruvchi vositalar sifatida muhim ahamiyatga ega[16]. Ular talabalarda axloqiy qarorlar qabul qilish, ijtimoiy muomala ko‘nikmalarini rivojlantirish va jamoaviy ishlash qobiliyatini mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, etnopedagogik resurslardan foydalangan holda pedagogik jarayon yanada interaktiv, qiziqarli va amaliyotga yo‘naltirilgan shaklda tashkil etilishi mumkin. Afsonalar va rivoyatlar orqali talabalar murakkab vaziyatlarni tahlil qilish, oqilona qarorlar qabul qilish va axloqiy qadriyatlarni hayotga tadbiq etishni o‘rganadi; maqollar va ertaklar esa ularni tarixiy va madaniy xotirani boyitish, milliy qadriyatlarni chuqurroq anglashga rag‘batlantiradi. Xalq qo‘shiqlari, o‘yinlar va dramatik sahnalar esa talabalarni ijodiy fikrlashga, tashabbuskorlik va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga undaydi, bu esa pedagogik texnika mahoratini shakllantirishda muhim amaliy tajriba bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot maqsadi shundan iboratki, talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni shakllantirish jarayonida etnopedagogik resurslarning pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatini aniqlash, ularni amaliyotga integratsiya qilish mexanizmlarini ko‘rsatish va samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishdir. Shu maqsadda tadqiqot vazifalari quyidagilarni o‘z ichiga oladi: birinchidan, etnopedagogik resurslarning turlari va pedagogik imkoniyatlarini o‘rganish; ikkinchidan, talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilish; uchinchidan, etnopedagogik resurslardan foydalangan holda pedagogik va tarbiyaviy metodlarni ishlab chiqish va takomillashtirish. Ushbu tadqiqot talabalarda ijtimoiy faollik, axloqiy qarorlar qabul qilish, pedagogik texnika mahorati va shaxsiy mas’uliyatni rivojlantirishga yo‘naltirilgan strategiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Etnopedagogik resurslar talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni shakllantirishda nafaqat samarali, balki zarur vosita hisoblanadi. Ular talabalarga axloqiy, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni yetkazish, shuningdek, murakkab hayotiy vaziyatlarda oqilona qarorlar qabul qilish va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Afsonalar, rivoyatlar va maqollar talabalarda axloqiy qarorlar qabul qilishni rag‘batlantiradi, murakkab vaziyatlarda to‘g‘ri harakat qilishga o‘rgatadi, shuningdek tarixiy va madaniy xotirani boyitadi hamda milliy qadriyatlarni chuqurroq anglashga yordam beradi. Xalq qo‘shiqlari, o‘yinlar va dramatik sahnalar esa talabalarda ijodiy fikrlashni, tashabbuskorlikni va jamoaviy ishlash

[16] Rahimova N. Etnopedagogik resurslar va ularning ta’limdagi roli. – T.: “Fan va innovatsiya”, 2018. – B.145.

ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Masalan, folklor qo‘shiqlarini sahnalashtirish jarayonida talabalar rollarni taqsimlash, sahnani tashkil etish, sahna dekoratsiyasi va liboslarni tayyorlash, shuningdek, o‘zaro hamkorlikda ishlashni o‘rganadilar. Bu esa pedagogik va tarbiyaviy jarayonda talabalarga muhim amaliy tajriba bo‘lib xizmat qiladi, ularni kelajakdagi pedagogik faoliyatga tayyorlaydi.

Pedagogik texnika mahoratini shakllantirishning samarali usullaridan biri interfaol mashg‘ulotlardir. Rolli o‘yinlar, guruh muhokamalari, simulyatsiya mashg‘ulotlari va muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali talabalar amaliy tajriba orttiradi, pedagogik qarorlar qabul qilish va metodik yondashuvlarni qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, etnopedagogik integratsiya afsonalar, rivoyatlar, maqollar va xalq qo‘shiqlarini dars va madaniy tadbirlarda qo‘llash talabalarda pedagogik texnika, ijtimoiy faollik va zararli odatlarga qarshi immunitetni oshirishga yordam beradi. Innovatsion yondashuvlar, jumladan multimedia, raqamli vositalar va interaktiv taqdimotlardan foydalanish, darslarni qiziqarli va interaktiv tarzda o‘tkazish bilan birga, talabalarda ijodiy fikrlash va pedagogik texnikani rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, talabalarda zamonaviy pedagogik vositalardan samarali foydalanish ko‘nikmalari shakllanadi, ular darsni turli metodlar bilan boyitib, yanada samarali tashkil etishni o‘rganadi.

Loyiha ishlari va amaliy mashg‘ulotlar talabalarda jamoaviy ishlash, pedagogik qarorlar qabul qilish, vazifalarni to‘g‘ri taqsimlash va darsni samarali tashkil etish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Masalan, talabalar folklor kechasi, sahnalashtirilgan dramatik asar yoki tematik madaniy tadbirlarni tayyorlash jarayonida pedagogik yondashuvlarni amalda qo‘llashni o‘rganadi. Bu esa nafaqat ularning pedagogik texnika mahoratini oshiradi, balki zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetini mustahkamlaydi, axloqiy qarorlar qabul qilish va o‘zini jamiyatda tutish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Amaliy tadbirlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, afsonalar, rivoyatlar, maqollar va ertaklarni dars jarayoniga integratsiya qilish talabalarni zararli odatlarga qarshi immunitetni shakllantirishga rag‘batlantiradi, ularning ijtimoiy faolligini oshiradi va axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Madaniy tadbirlar, teatr sahnalari va qo‘shiq festivallari talabalarda sahnani tashkil etish, jamoaviy ishlash, mas’uliyatni anglash va pedagogik qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Shu tarzda, etnopedagogik resurslardan foydalanish pedagogik texnika mahoratini oshirishda samarali va innovatsion usul sifatida xizmat qiladi, talabalarda ijtimoiy faollik, axloqiy qadriyatlar va ijodiy fikrlashni mustahkamlashga yordam beradi hamda zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi**.**

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, etnopedagogik resurslar talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni shakllantirishda nafaqat samarali, balki zarur vosita hisoblanadi. Afsonalar, rivoyatlar, maqollar, ertaklar, xalq qo‘shiqlari va o‘yinlar talabalarda axloqiy qadriyatlarni rivojlantiradi, murakkab vaziyatlarda oqilona qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi, shuningdek ijodiy fikrlash va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, etnopedagogik resurslar pedagogik yondashuvlarni boyitadi, darslarni interaktiv

va qiziqarli o‘tkazish imkonini yaratadi, talabalarda pedagogik qarorlar qabul qilish, muammolarni tahlil qilish va ularni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda ularni professional va shaxsiy jihatdan yanada mustahkam tayyorlaydi.

Amaliy tadbirlar natijalari shuni ko‘rsatdiki, afsonalar, rivoyatlar va maqollarni dars jarayoniga integratsiya qilish, folklor kechalari, teatr sahnalari, qo‘shiq festivallari va interfaol mashg‘ulotlar orqali talabalarning pedagogik texnika mahorati va zararli odatlarga qarshi pedagogik immuniteti sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, bu jarayon talabalarda milliy va madaniy qadriyatlarni chuqurroq anglash, ijtimoiy mas’uliyatni his qilish va o‘zini jamiyatda to‘g‘ri tutish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Interfaol mashg‘ulotlar va loyiha ishlari talabalarda pedagogik qarorlar qabul qilish, vazifalarni to‘g‘ri taqsimlash va darsni samarali tashkil etish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi, shuningdek ijodiy yondashuv va innovatsion fikrlashni rivojlantiradi.

Shu sababli, etnopedagogik resurslardan muntazam va tizimli foydalanish nafaqat pedagogik texnika mahoratini oshirish, balki talabalarda zararli odatlarga qarshi pedagogik imunitetni mustahkamlash, ijtimoiy faollikni rivojlantirish, axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va ijodiy fikrlashni rag‘batlantirishga xizmat qiladigan samarali, innovatsion va integratsiyalashgan pedagogik vosita sifatida ahamiyatga ega. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, etnopedagogik resurslarni darslarda va madaniy tadbirlarda tizimli ravishda qo‘llash, talabalarning shaxsiy, ijtimoiy va professional rivojlanishiga, ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishiga, shuningdek, zararli odatlardan himoyalanish va sog‘lom turmush tarzini shakllantirishga sezilarli hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студентов высш. учеб. завед. / А.В.Мудрик – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”, 2006. – С.304.
2. Xodjayev B.X. Pedagogik aksiologiya. – T.: “Fan va texnologiya”, 2012. – B.168.
3. Karimov A. Pedagogik texnika va ta’lim metodikasi. – T.: “O‘qituvchi”, 2015. – B.212.
4. Rahimova N. Etnopedagogik resurslar va ularning ta’limdagi roli. – T.: “Fan va innovatsiya”, 2018. – B.145.
5. Islomov S. Talabalarda ijtimoiy faollik va axloqiy tarbiya. – T.: “Pedagogika”, 2017. – B.198.
6. G‘ofurov M. Pedagogik imunitet va yoshlarni ijtimoiy tarbiya qilish. – T.: “Fan va ta’lim”, 2020. – B.176.
7. Ahmadov R. Inklyuziv ta’lim va pedagogik yondashuvlar. – T.: “Ziyo”, 2019. – B.160.
8. Usmonova D. Zararli odatlarga qarshi tarbiyaviy ishlar. – T.: “O‘qituvchi”, 2016. – B.132.
9. Karimova L. Folklor va xalq og‘zaki ijodining pedagogik ahamiyati. – T.: “Madaniyat va ta’lim”, 2018. – B.144.
10. Petrova E.V. Etnopedagogical Resources in Modern Education. – Moscow: “Education Press”, 2017. – P.210.